

ประโยค ป.ธ. ๓  
ปัญหา บาลีไวยากรณ์  
สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ เฉพาะในพยัญชนะวรรค มีหลักอย่างไร ฯ และพยัญชนะวรรคตัวไหนบ้าง ใช้สังโยคไม่ได้ ฯ
๒. ในพยัญชนะสนธิ อากโธ กับสัทญูโยโค มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ  
จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ เอวเมวayi เป็นสนธิอะไร ฯ  
ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. นามนามกับคุณนาม ต่างกันอย่างไร ฯ
  - ข. เอกุณสตตติ และ ปณฺณรสี แปลว่าอะไร ฯ เป็นสังขยาชนิดไหน ฯ
  - ค. อมฺห เป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ เป็นได้กี่ลिंग ฯ
  - ฌ. คำว่า “โน” เป็นศัพท์อะไรในไวยากรณ์ ฯ แปลว่าอะไร ฯ
  - ง. ฌนฺเต เป็นคำสำหรับเรียกใคร ฯ
๔. ภิกฺขุ ธาตุ และ มุจฺจ ธาตุ เป็นสกัมมธาทู หรืออกัมมธาทู ฯ จงแก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้ :-
  - ก. เอกสุมีปี วย ปุตุโต วา ชิตา วา อุปฺปะชฺชยุํ ฯ
  - ข. อิตรา ทานํ อาวชฺชมานโน นินฺตุนฺตา ตํ ปเทสํ ปาปฺณิ ฯ
  - ค. เอวํ ฌมฺเม เทสิยนฺเต มหาชนฺตฺส ฌมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ ฯ
๕. กัมมสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์มาดู ฯ  
คิลาณุปฺภุจฺจาโก (ปุคฺคโล) ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้ง  
วิเคราะห์มาดู ฯ

๖. สมาสคืออะไร ๑ ว่าโดยชื่อมีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ หิริโศตุดปสมปยุต  
(ภิกขุ) เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ๑
๗. เสฏฐัตถิต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ปัจจัยเหล่านั้น ต่างจากปัจจัย  
ในตัทธิตอื่นอย่างไร ๑ โสภินี (ปชา), พาลย์ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน  
จงตั้งวิเคราะห์มา

---

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

## เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

### ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ เฉพาะในพยัญชนะวรรค มีหลักดังนี้

พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้  
 พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้  
 พยัญชนะที่ ๕ สดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว  
 ยกเว้น ง ใช้เป็นตัวสะกดอย่างเดียว ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ เพราะไม่มี  
 สำเนียงในภาษาบาลี

พยัญชนะที่ ๒ คือ ข, ฉ, จ, ฌ, ฐ และพยัญชนะที่ ๔ คือ ฆ, ฌ, ฌ, ฐ, ภ  
 ใช้สังโยคไม่ได้ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ อากม กับ สัญญโค มีลักษณะต่างกันอย่างไร คือ  
 อากมพยัญชนะสนธิ คือ การลงพยัญชนะใหม่ มี ๘ ตัว คือ ข ว ม ท น ต  
 ร พ ถ้ามีสระอยู่หลัง ให้ลงพยัญชนะเหล่านี้ได้บ้าง เช่น

ข อากม เช่น ยถา - อิทำ เป็น ยถายิทำ

ว อากม เช่น อุ - ทิกขติ เป็น วุทิกขติ เป็นต้น

ส่วนสัญญโคพยัญชนะสนธิ คือ การซ้อนพยัญชนะ มี ๒ อย่าง  
 คือซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน เช่น อิธ - ปโมทติ เป็น อิธปฺปโมทติ  
 เป็นต้น อย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกัน เช่น จตุตาริ - จานานิ  
 เป็น จตุตาริฏฺจานานิ เป็นต้น อย่าง ๑

เอวเมวayi เป็นอาเทศนิกคหิตสนธิและโลปสระสนธิ ตัดเป็น  
 เอว - เอว - อัย

ระหว่าง เอว - เอว เป็นอาเทศนิกคหิตสนธิ สระอยู่เบื้องหลัง แปลง  
 นิกคหิตเป็น ม ต่อเป็น เอวเมว

ระหว่าง เอวเมว-อัย เป็นโลปสระสนธิ สระหน้าและสระหลังเป็นรัสสระ  
 มีรูปเสมอกัน ลบสระหน้า ทีฆะสระหลัง ต่อเป็น เอวเมวayi ฯ

### ๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้คือ

ก. นามนามกับคุณนาม ต่างกันอย่างไร  
 นามนาม คือ นามที่เป็นชื่อของคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ เป็นต้น ส่วน คุณนาม  
 คือ นามที่แสดงลักษณะของนามนาม สำหรับหมายให้รู้ว่านามนามนั้นดี  
 หรือชั่ว เป็นต้น ๆ

ข. เถนุตตติ แปลว่า ๖๕ เป็นปกติสังขยา และ ปณณรสี แปลว่า  
 ที่ ๑๕ เป็นปฐมสังขยา ๆ

ค. อมฺห เป็นปริสัสนนาม เป็นได้ ๒ ลิงค์ คือ ปุงลิงค์ และ อิตถิลิงค์ ๆ

ฌ. คำว่า "โน" เป็น อมฺห ศัพท์ ปริสัสนนาม ลงในปฐมวิภัติ  
 ทูติยาวิภัติ ตติยาวิภัติ จตุตถวิภัติ และฉัฐฐวิภัติ ฝ่ายพหูวนะ  
 โดยออกสำเนียงอายตน์นิบาตไปตามวิภัตตินั้น ๆ เช่น ลงในปฐมวิภัติ  
 ฝ่ายพหูวนะ แปลว่า “อ.เรา ท.” เป็นต้น และเป็นนิบาตบอกปฏิเสธ  
 แปลว่า “ไม่” ๆ

ง. ภนฺเต เป็นคำสำหรับคฤหัสถ์เรียกบรรพชิตด้วยความเคารพ  
 หรือบรรพชิตผู้อ่อนพรรษากว่า เรียกบรรพชิตผู้แก่พรรษากว่า ๆ

### ๔. ภิฑู ชาติ และ มุฑู ชาติ เป็นทั้งสกัมมชาติและอกัมมชาติ มีอธิบายประกอบ ดังนี้ คือ

ภิฑู ชาติ ถ้างลงในหมวด รุฑู ชาติ เป็นสกัมมชาติ มีรูปเป็น ภินฺทติ  
 แปลว่า ต่อย หรือ ทำลาย ถ้างลงในหมวด ทิว ชาติ เป็นอกัมมชาติ  
 มีรูปเป็น ภิชฺชติ แปลว่า แรก ๆ

มุฑู ชาติ ถ้างลงในหมวด รุฑู ชาติ เป็นสกัมมชาติ มีรูปเป็น มุญฺจติ  
 แปลว่า ปล่อย ถ้างลงในหมวด ทิว ชาติ เป็นอกัมมชาติ มีรูปเป็น มุจฺจติ  
 แปลว่า พัน ๆ

ได้แก่คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ในประโยคดังต่อไปนี้

ก. เอกสมิปี วเย ปุตุโต วา ชิตา วา อุปฺปชฺเชยฺย ๆ

หรือ เอกสมิปี วเย ปุตุโต จ ชิตา จ อุปฺปชฺเชยฺยฺย ๆ

ข. อิตรา ทานํ อวชฺชมานา นินฺตุนฺติ ตํ ปเทสํ ปาปฺนิ ฯ

หรือ อิตโร ทานํ อวชฺชมาโน นินฺตุนฺโต ตํ ปเทสํ ปาปฺนิ ฯ

ค. เอวัง ฐมเม เทลียมานะ มหาชนสุส ฐมมาภิสมโย อโหสิ ฯ

๕. กัมมสาธนะท่านบัญญัติให้แปลอย่างนี้

ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า “เป็นที่” ที่ เป็นกัมมรูป แปลว่า “เป็นที่อันเขา”  
ที่เป็นกัตตุรูป เช่น นิสุตถาย นํ วสตีติ นิสุตโย ฯ

ที่เป็นกัมมรูป เช่น ทุกฺเขน กรียตีติ ทุกฺกัรํ ฯ

บทว่า คิลาณุปฺภุจโก (ปุคฺคโล) ลง ณฺว ปัจจย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ  
มีรูปวิเคราะห์ว่า คิลาณํ อุปฺภุจตีติ คิลาณุปฺภุจโก (ปุคฺคโล) หรือ คิลาณํ  
อุปฺภุจหตีติ คิลาณุปฺภุจโก (ปุคฺคโล) ฯ

๖. สมาส คือ นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไปท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ฯ  
ว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมธารโย ๑ ทิกฺข ๑ ตปฺปฺริโส ๑ ทวนฺทโว ๑  
อพฺยयीภาโว ๑ พหุพฺพิหิ ๑ ฯ

หิริโอดตฺตปฺปสมฺปนฺนา (ภิกฺขุ) เป็นตติยัตตปฺริสสมาส มีสมาหาร-  
วันทวสมาสเป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

ส.ทวัน.วิ. หิริ จ โอดตฺตปฺปญฺจ หิริโอดตฺตปฺป

ต.ตป. วิ. หิริโอดตฺตปฺเปน สมฺปนฺนา หิริโอดตฺตปฺปสมฺปนฺนา (ภิกฺขุ) ฯ

๗. เสฏฺฐัตถิตี มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร, ตม, อียิสฺสก, อีย, อิญฺจ ฯ ต่างจากปัจจัย  
ในัตถิตีอื่นเพราะมิได้ลงแทนศัพท์เหมือนปัจจัยในัตถิตีอื่น ฯ แต่ใช้เป็น  
เครื่องหมายศัพท์เปรียบเทียบ คือ ตร, อีย และ อียิสฺสก ลงในวิเสสคุณศัพท์  
ตม และ อิญฺจ ลงในอติวิเสสคุณศัพท์ ฯ

โสภินี (ปชา) ลง อี ปัจจัย ในตทสสัดถิตัตถิต

ตั้งวิเคราะห์ว่า โสโก อสุสา อตุถิติ โสภินี (ปชา)

พาลุยฺ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวัตถิต

ตั้งวิเคราะห์ว่า พาลสุส ภาโว พาลุยฺ ฯ